

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013

150ÅR

TEMA: PREKENEN

LEDER

BILL.MRK. "PREKEN-INTERESSERT"

ARTIKLER OG INNLEGG

FOLK FLEST? OM PREKENEN

SNEKRE PREIKER MED NYE VERKTØY

HOMILETISK SELVANGIVELSE

JUBILEUM

TIL KRISTENDOMMENS VENNER I VORT
LAND

SØNDAGSTEKSTEN

3. SØNDAG I FASTETIDEN

4. SØNDAG I FASTETIDEN

MARIA BUDSKAPSDAG

BILL.MRK.

"PREKEN-INTERESSERT"

Vi har vært gjennom travle reformtider de siste årene. Vi har hatt gudstjenestereform og trosopp-læringsreform; vi er bedt om å skrive ny plan for diakoni, og mange av oss står oppe i krevende struktur- og bemanningsendringer.

Min opplevelse er at vi i alt arbeidet med liturgier, planer, involvering og trosopplæring snakker stadig mindre om prekenen, selv om den i luthersk tradisjon er en temmelig viktig del av gudstjenesten. I høst var Egil Morland ved NLA Høgskolen inne på dette, i et bidrag her i Luthersk Kirketidende nr. 18. Han mente at vi kolleger skulle hjelpe hverandre, ikke bare med tekstgjennomgang i forkant, men også anmelde hverandres prekener. Eigil Morvik, daværende direktør ved IKO, var enig og hevdet i Vårt Land 19. November at ikke bare biskoper og proster, men også vi vanlige prester burde være mer tilstede på hverandres gudstjenester og gi hverandre respons.

Når det gjelder dette siste, ser jeg to utfordringer: Den ene er at når man har tre av fire helger bundet opp i sin egen menighet, er den siste helgen i måneden ikke nødvendigvis lett å holde av for å høre min lokale kollega. Den andre er at det ikke bare er enkelt å gi nære kolleger konkret respons på forkynnelsen deres; det krever trygghet og øvelse.

For et par år siden var jeg med i et arbeid i Presteforeningen, hvor vi arrangerte prostivise kurs i prekenekring. Da hadde vi også med oss en metode for å kunne beskrive en preken – hva som skjer i den, hva som kjennetegner de implisitte tilhørerne, hvilke retoriske grep som er

i bruk osv. – uten dermed å evaluere den normativt og synse om den. Det ble tryggere, mer konkret og mer konstruktiv enn en tilbagemelding om at “dette var en bra/dårlig preken”. For min egen del har jeg opplevd det fruktbart å be noen av de mer eller mindre faste gudstjenestedeltakerne om å gi ærlige, konkrete tilbakemeldinger. Dessuten har jeg spurt kirke-uvante venner om å være tilstede under en gudstjeneste og kommentere på prekenen etterpå.

I høst kom det klare signaler fra Ungdommens Kirkemøte (UK) om at de krever sprekerer prekener. Lederen av Utvalg for Ungdomsspørsmål i Den norske kirke, Gunnhild Nordgaard Hermsstad, uttalte i forbindelse med møtet at “jeg synes veldig ofte at prekenene i kirken er veldig kjedelige. Forkynnelsen er en viktig del av gudstjenesten og har fått for lite oppmerksomhet. Skal gudstjenestene bli mer relevante for folk, må forkynnelsen bedres. Den må være mer enn masse ord som ikke settes i forbindelse med livet. Den som taler, må ikke bare slenge ut dogmer og teologi, men være nøye på hvordan dette blir presentert.” UK ber oss om å:

- ha klare og uttalte poeng,
- gi utfordringer og vise hvordan det vi forkynner kan anvendes i hverdagen.
- gi ærlige svar på spørsmål som stilles, også om svaret kan være ubehagelig for noen.
- vise hvordan bibelteksten blir aktualisert i dag, eller kan belyse aktuelle problemstillinger.
- dele av egne livs- og troserfaringer.
- huske at tilhørerne ønsker vekst og utvikling

Vi snakker stadig mindre om prekenen, selv om den i luthersk tradisjon er en temmelig viktig del av gudstjenesten.

i sitt trosliv.

Dette rimer godt med svarene i vår uformelle, lille Facebook-enquete i dette nummeret. Morvik var inne på noe av det samme da han skulle si hva som kjennetegner en god preken. Han mente at alle prekener bør inneholde en bit kunnskapsformidling; teksten må utlegges slik at tilhørerne føler at budskapet angår dem i deres hverdag, og forkynneren må være personlig, uten å bli privat – dessuten unngå å ri egne kjepphester.

Hvis jeg skulle legge til noe som jeg selv er opptatt av, måtte det være aldri å hoppe over de vanskelige sidene ved en tekst, men tvert i mot gå inn i dem sammen med tilhørerne. Dessuten: Alltid være oss bevisst hvem vi antar er de mest sårbare tilhørerne i forhold til det vi preker om, og sørge for å inkludere dem på en god måte. For det tredje: Frigjøre oss fra et eventuelt manus og være fullt og helt tilstede i det vi gjør. Og for det fjerde: Bestrebe oss på å kjenne oss selv godt, som menneske, troende, bibelleser og forkynner, så vi kan være oss bevisst hva som er våre styrker og svakheter som predikanter.

Prekenen er ikke alt i gudstjenesten. Heldigvis. Prekenformen varierer, og tilhørerne er så mangfoldige at vi ikke kan regne med at alle får like mye ut av det vi sier. For noen er fellesskapet viktigst, for andre bønnen, salmene, sakramentene eller stillheten. Men det står fast at prekenen er en viktig del av det vi gjør – for å gi kunnskap, gi evangeliet, gi hverdagspråk på troen. Og at det er trist når det tidvis virker som hovedambisjonen er at den ikke skal vare lenger enn syv minutter.

Forkynnelsen er ett av flere avgjørende elementer i menneskers opplevelse av gudstjenesten – og av den kristne tro. ”Hvilket livssyn anser du ligger nærmest ditt eget?” Omtrent dette spørsmålet har et representativt utvalg nordmenn blitt stilt hvert fjerde år, og de siste tallene viser at gruppen som har svart ”det kristne livssynet”, har gått fra 6 av 10 til 5 av 10. Sunket, falt eller stupt – det er en bratt nedgang på fire år. Hva tenker vi som kirke og kristne mennesker om dette?

Den norske kirkes visjon sier at vi vil være en åpen, bekjennende, tjenende og misjonerende

folkekirke. Hva betyr det i møte med disse tallene? Som folkekirke ønsker vi å dele tro og tradisjoner og lage møtesteder, på en måte som skaper tilhørighet og identifikasjon. En nedgang på 10 % på fire år i antall mennesker som identifiserer seg med ”det kristne livssynet”, er sånn sett alvorlig for oss. Hvordan kan vi bli bedre på å være kirke av, for, med, i folket?

Samtidig får jeg lyst til å spørre: Hva assosierer de som blir spurt, med ”et kristent livssyn”? Et kristent livssyn vil fort bli forstått som en slags pakke, men er det en Farmen-Andreas-pakke, en Kirkens Bymisjonspakke, en ”den-lokale-presten-eller-naboen-som-sitter-i-menighetsrådet”-pakke? Hva er det man ikke identifiserer seg med?

For en prest i Gamle Oslo er det ikke sjokkerende at bare halvparten assosierer seg med et kristent livssyn. Hos oss er vi vant til å være en minoritet blant andre minoriteter, og jeg erfarer at mange av dem jeg møter i denne bydelen, er blitt mer bevisste på hva de selv tenker og tror, i møte med det store mangfoldet. I den grad de stupende tallene handler om at flere mennesker

har en økt bevissthet rundt sitt eget personlige ståsted i forhold til ulike religioner og livssyn, tenker jeg at det er positivt – selv om det gir

Prekenen er ikke alt i gudstjenesten. Heldigvis.

noen dårlige tall.

Som kristen folkekirke streber vi etter å være åpne og inkluderende – som møtested, helligsted og tradisjonsbærer. Samtidig bekjenner vi en Gud som kaller oss til omvendelse og etterfølgelse, til å elske Gud og mennesker, radikalt og kompromissløst, i ord og handling, så det kjennes i både kropp og sjel, på bankkonto og stemmeseddel, i tidsbruk og prioriteringer. Hvor høye tall kan vi regne med å få på det prosjektet?

Uansett er prekenen en viktig del av denne balansen mellom å bekrefte og utfordre det fellesskapet vi selv er en del av. Lykke til med alle 2013-prekener!

SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

FOLK FLEST? OM PREKENEN

AV SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

Som helt fersk stipendiat aner det meg at jeg må ta andre metoder i bruk når jeg skal jobbe vitenskapelig. Men med begrenset tid til rådighet er en etterlysning til mine FB-venner og venners venner den enkleste måten å få noen innspill på. Jeg la ut følgende på veggen:

WANTED: Hei alle sammen! Jeg er medredaktør for et preste-/kirkeblad som heter Luthersk Kirketidende. Og nå trenger jeg litt hjelp! I neste nummer skal det bl.a. handle om prekenen. Jeg vil gjerne ha en artikkel med litt impulser fra ulike folk, og her har jeg jo en mangfoldig venneflokk. ☺ Svar meg gjerne! HVA KJENNETEGNER EN GOD PREKEN FOR DEG? HVIS DU ER ERFAREN LYTTER: HVA TENKER DU VI PRESTER KAN BLI BEDRE PÅ? HVIS DU IKKE PLEIER Å GÅ I KIRKEN: HVA VILLE DU ØNSKET AV EN PREKEN?

Jeg fikk kjapt 40 svar, fra både kvinner og menn, kirkevante fra ymse kirkesamfunn og en del som sjelden er i kirken, i alder 30–60 og spredt litt rundt om i landet. Påstår ikke hermed at det er et representativt utvalg, men la oss høre hva de sier.

De er selvfølgelig ikke enige. Noen vil ha tydelig Jesus-forkynnelse; andre vil ha prekener som er mer åpne: ”Jeg kunne ønske at kirken kunne favne videre og åpne opp for hver enkelt

menneskes opplevelse av ’sannheten.’” Noen er helt klare på at prekenen ikke må vare lenger enn 7–8 minutter; andre sier: ”Synes gjerne prekenen kan være lang, så lenge den er utfordrende og tør å ta opp vanskelige spørsmål.” Men noen ting går igjen hos mange. La meg prøve å oppsummere:

De vil ikke ha underholdning, ikke allment livsmestringsspråk, ikke festlige stunt og triks. De vil ha utleggelse og aktualisering av bibelteksten. De ønsker seg prekener som gir rom for ettertanke og egenrefleksjon, som utfordrer og overrasker. Flere er tydelige på at de vil bli tatt med i det teologiske arbeidet med teksten. De etterspør Jesus, trøst og håp. Mange nevner også behovet for å få et hverdagsspråk for troen, få koblet tro og liv, teori og praksis.

I forhold til framføringen bestiller de en rød tråd og ett, enkelt poeng, gjerne én bærende historie. De etterspør engasjement og ånd. De vil gjerne at vi byr på oss selv og er personlige, men ikke private. Og i forlengelse av det: At vi lar oss selv berøre av den teksten vi skal formidle. Ett av svarene hadde følgende definisjon på det å preke: ”Å snakke sant om det møtet man selv hadde med teksten (under forberedelsen).”

Ser vi på Ungdommens Kirkemøtes behandling av denne saken høst 2012, er dette gjenkjennelig. Hvordan rimer det så med prestenes syn på saken? Les videre og finn ut! ☺

SNEKRE PREIKER MED NYE VERKTØY

AV TORE SKJÆVELAND, LEIAR I HOMILETISK FAGRÅD, PF
TOS@KYRKJA.NO

Andre veka av januar var 60 prestar frå dei fire prostia Sunnhordland, Drammen, Nord-Innherad og Tromsø domprosti samla på Gran til homiletikkurs. Det var fellessamlinga på det eittårige kurset ”Kunsten å snekre en preken med prostiet som verkstad”, som Menighetsfakultetet og Homiletisk fagråd står bak. Kurset er prostibasert, og alle samlingane utanom denne er i prostiet. Kurset har tre tyngdepunkt:

- beskrivelsesmetoden.
- felles arbeid i prostiet.
- munnleg forkyning.

Målet med kurset er både å gje nye kreative verktøy for å laga preike og læra å snakka saman om preika på ein trygg måte. Dette er tredje runden av kurset, og 15 % av prostia har vore med. Her vil eg kort fortelja om metodane og nokre av verktøya som vart presentert.

Temaet for denne fellessamlinga var kreativitet og det munnlege, med trening i framføring. Det var undervisning om kropp og oppvarming, munnleg forteljing og prosessorientert skrivning, i tillegg til timar om homiletisk sjølvmelding, hermeneutikk og gravferdstalane sin homiletikk. Ein lærte ein metode for å ha munnelege preiker med vekt på forteljarteknikk og struktur. Dette vil eg gje ein smakebit på ved å gå inn på metodane som vert bruka i kurset.

Å BESKRIVA EI PREIKE

Den viktigaste metoden i kurset er beskrivelsesmetoden som prostia arbeidde med i fjor haust då dei las bøkene ”Prekenbeskrivelse”¹ og ”Forkynne Guds storverk” om retorikk i preika.² Metoden går ut på å beskriva kva som er i ei

preike, utan å bruka vurderande ord som god og dårleg eller ved å seia kva du likar eller ikkje liknar. Dei har arbeidd i prostia i grupper på fire som studerer ei skriftleg preike og beskriver ho saman. Ein vert forskarkollegaer som ser på tema, struktur, etos, logos, patos, adressat m.m. Ved å læra å setja namn på dei elementa som finst i preika, oppdagar ein mykje om sin eigen måte å preike på. Ein lærer òg ein god måte å gje kvarandre tilbakemelding på, slik at ein kan våga seg inn i ein konstruktiv samtale om preiker.

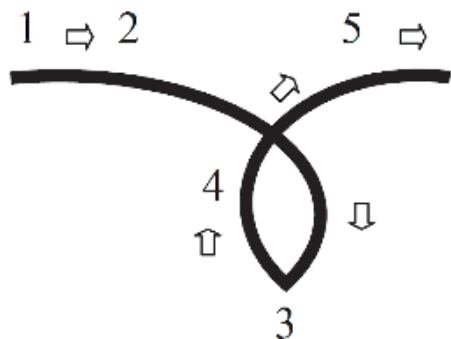
I vår skal dei bruka denne metoden på framføringa. Kvar deltakar skal halda ei preike utan manus for gruppa, og dei andre skal skildra så objektivt som mogeleg kva dei ser av augnekontakt, bruk av kroppen, gestar, stemmebruk, tonefall og korleis ein framstår som munnleg kommunikator.

FORTELLINGSSTRUKTUR – DET HOMILETISKE PLOT

Som eit døme på bruk av forteljarteknikk i preika viste ein til Eugene Lowry³ sin modell som han presenterar i boka ”The homiletic Plot”.⁴ Lowry foreslår ikkje ei rein forteljingspreike, men eit narrativt plot, altså forteljingsstruktur som i ei novelle eller eit drama. Han seier at me har vorte opplærte til å sjå på preika som om det skulle vera ein ting, og snakkar difor om å setja saman eller konstruera ei preike ut frå ideane sin logikk. Men ei preike er ikkje eit logisk byggesett; ei preike er ei hending i tida som fylger forteljinga sin logikk i det kommunikative samspelet mellom predikant og kyrkjelyd.

Han startar med å spørja korleis ein skal koma frå dei preiketankane ein sit med i førebuinga til sjølve preika, og seier at dei fleste kjem opp med anten eit tema eller eit problem og har vanskar med å koma vidare. Men seier Lowry: ”Dersom ein ser på preika som eit *plot*, forma og skapt av samspelet mellom problem og tema, så byrjar preikeideane å få liv.” Han seier at plot er eit nøkkelomgrep for å omskapa preika si form, for ei preike er ei forteljande (narrativ) kunstform. Det viktige for å skapa eit homiletisk plot er eit problem, ein trong og ei løysing. Difor må preika alltid ta utgangspunkt i eit følt problem som treng løysing. Og dette følte problemet eller misforholdet er ikkje berre nøkkelen til å forma ideane; det er òg ein nøkkel til å støtta ideen gjennom heile prosessen når preika vert halden. Omgrepet plot er difor nøkkelen til både preikeførebuinga og preikeframføringa.

Fordi preika er *ei-hending-i-tida* – eksisterar i tid, ikkje i rom – ein prosess og ikkje ei samling av deler, er det til hjelp å tenkja i rekkefølge heller enn struktur. Og eit homiletisk plot kan framstillast grafisk på fylgjande måte: 1) Å setja opp problemet 2) Analysera spenningane 3) avsløra hintet om ei løysing 4) oppleve evangeliet og 5) forventa konsekvensane. Eller litt enklare for å hjelpa studentane: 1) Oops 2) Æsj 3) Aha 4) Hurra 5) Ja!! Det er ikkje ein vertikal struktur som i ein disposisjon, men horisontal som ei tidslinje, fordi preikeplotet er tidsorientert – ei hending i historia, med byrjing og slutt.

Fyrste scene: Setja opp problemet

I dei fyrste tre minuttane av preika må ein skildra problemet slik at det vert følt av tilhøyraren, og skapa interesse. I ei preike med utgangspunkt i ein samtidig situasjon er det naturleg at ein går rett på det sentrale problemet. I ei meir tekstutleggande eller dogmatisk preike kan opningsproblemet som engasjerar tilhøyraren vera eit førebels problem som så opnar inn til det sentrale problemet.

Andre scene: Analysera spenningane

Dette er den lengste av delane. Her skal hovudproblemet analyserast; ein må spørja; Kvifor? Ein diagnose må stillast slik at folk kjenner seg att; det er avgjerande for å koma med evangeliet etterpå. Det er viktig at ein ikkje berre skildrar eller illustrerer problemet, for då vert evangeliet overflatisk, men analyserar i djupna og finn underliggande årsaker og gjerne avslørar løysingar som ikkje held stikk. Teologien må verta tydeleg, fordi synet på synda og problema i verda må samsvara med det evangelium ein presenterer.

Tredje scene:

Omskifte, avsløra hintet om ei løysing

Me lever i ei verd som tenker i årsak-verknad og leitar etter "the missing link" som danner bru frå problem til løysing, som verkar fornuftig og passar i systemet. Her derimot kjem evangeliet inn frå sidelinja, ikkje som ei forventa løysing, men som ei openbering, ei Aha!-oppleving som set heile problemet i eit nytt lys.

Fjerde scene: Oppleva evangeliet

No kan ein sjå det som var problematisk, i eit nytt lys. Her skal evangeliet proklamerast som svar på problemet i andre scene, som eit effektivt evangelium som gjer det det seier. Dersom preika har gjort tilhøyraren klar for det, kan evangeliet opplevast, ikkje som ord, men som ei hending, som noko som gjer noko med oss.

Femte scene: Forventa konsekvensane

Som Paulus sa: "Er Gud for oss, kven er då imot oss?" (Rom 8,31), så skal predikanten seia: "I lys av at evangeliet har gjort sitt verk i oss, kva kan

me no forventa, kva skal no gjerast eller kva er no mogeleg?”

Lowry sin organiseringsstrategi eller plot har som mål å la tilhøyraren bli med i opplevinga av å kjempa med problemet og oppdaga løysinga og oppleve mening, slik at det vert skapt ein gjensidig avhengighet i sjølve problemløysinga. Preika etter denne modellen er driven av eit problem: Noko er galt og treng å verta fiksa; noko manglar og treng å verta funne; noko er forvirrande og treng å verta oppklara. Lowry hjelper oss å forstå at rekkefølga og organiseringa av preika er viktig for bodskapen.

PREIKE UTAN MANUS

Hovudboka som deltakarane skal arbeida med på våren, er Joseph M. Webb si bok “Preaching Without Notes”⁵ som lærer oss ein metode for å preika utan manus. Det dreier seg ikkje om å læra eit skriftleg manus utanboks, men om å laga preika munnleg utan å skriva eit manus. I denne metoden vert det å laga strukturen den viktigaste oppgåva for ein predikant som vil førebu seg til å gå på preikestolen utan papir i handa. Dei nøyaktige formuleringane er ikkje så viktig som me predikantar trur; det viktige er ein strukturert bodskap. Webb understrekar at til betre strukturen er, til betre vil preika verta. Strukturen er nøkkelen til enkel memorering og sikker framføring av ei preike utan manus. Difor legg han stor vekt på at ein må arbeida grundig for å forbetra strukturen gjennom å isolera, arrangera, merka og evaluera materialet ein arbeidar med.

Sjolv om han legg vekt på at preika ikkje skal skrivast ned, rår han sterkt til at ein noterar flittig under tekststudiet så ein dokumenterar det ein finn, og ideane ein får. Før ein startar på strukturen, må ein formulera ein *temasetning* med bodskapen eller den sentrale ideen, og sidan han vil ha ei induktiv preike, skriv han den nedst og ikkje øvst på arket. Ein må og finna ein *grunnleggande metafor* eller bilete for bodskapen i preika. “For at ein offentleg tale skal vera samanhengande, flyta godt og bli hugsa, må talen vera strukturert rundt ein metafor, noko tanken kan festa seg til.”

Når bodskapen og grunnmetaforen er klar, skal ein samla inn stoff til innhaldet. Det er i tillegg til resultatata frå tekstarbeidet henta frå fire område: aktuelle hendingar, populærkulturen, historia og egne opplevingar. Han kallar det fire koger å ausa preikestoffet frå. Når ein har funne historier, illustrasjonar eller bilde som ein vil ha med, må ein dela det opp i små einskaplege sekvensar som handlar om berre éin ting. Strukturen må ha klart markerte delar eller sekvensar som byggesteinar, og desse må vera klare, avgrensa og einskaplege. Webb seier at dette er ein av dei viktigaste skilnadane mellom hans struktur og tradisjonell deduktiv struktur med punkt og underpunkt, som ofte kunne bli svært kompleks med mykje materiale å memorera.

Han startar med å isolera stoffet til einskaplege sekvensar – det vil seia å forenkla slik at kvar sekvens har eit poeng eller ein bodskap. Ein slik sekvens kan vera ein avgrensa del av bibelteksten, ei forteljing eller ein illustrasjon.

Når stoffet er delt inn, kjem neste arbeidsoperasjon som er å arrangera dei i ei logisk rekkefølge og knyta sekvensane saman. Det må vera ei logisk rekkefølge og god flyt og framdrift i preika. Han seier ikkje mykje om korleis strukturen bør vera, men her kan ein med fordel tenka forteljande plot slik Lowry visar det. Ei klar og konsis organisering er naudsynt for å hugsa preika. Dårleg samanheng eller sekvensar som er vedheng til hovudstrukturen, er vanskeleg for korttidshukommelsen. Sekvensane må ha variasjon for å vera lette å hugsa. Dersom to er for like, slik at dei vert utydelege i forhold til kvarandre, må ein heller ta bort ein av dublettane. I denne fasen vert viktige val tatt, som avgjer kva type preike det vert, og kva effekt ein går for. Dei viktigaste spørsmåla er kva som kjem fyrst og sist, og korleis bibelteksten vert brukt – samanhengande eller delt opp utover i preika. Når det gjeld starten, må ein spørja seg kva effekt ein får av å starta i bibelforteljinga i forhold til å starta med ein samtidig sekvens.

Webb drøfter også slutten på preika. Han seier at den typiske slutten på den tradisjonelle preika var ein applikasjon: Kva betyr dette for våre liv? Den induktive preika hadde som ideal ein open

slutt som skulle involvera tilhøraren der predikanten berre slutta eller slutta med eit spørsmål slikt at tilhøraren sjølv måtte fylla inn konklusjonen eller dei praktiske følgjene av preika. Det har vist seg at dette i staden gjorde tilhøyrarane forvirra over å ha blitt latt aleine med konklusjonen. Difor bør preika slutta med å antyda kva det som er sagt, skal føra til; helst skal ein preika på eit eller fleire handlingsalternativ: “Her er noko du kanskje skal vurdera å gjera som eit resultat av det me har snakka om i dag. Prøv dette, eller kanskje du vil prøva dette?”

Neste steg i prosessen er å merka eller gje namn til sekvensane, laga ei overskrift som kort og konsist seier kva sekvensen handlar om. Dette skal gjera det enkelt å memorera strukturen; titlane er ikkje for tilhøraren. Målet med strukturen er ikkje at tilhøraren skal hugsa den, men at strukturen fører dei ein stad. Det oppnår ein med å sørgja for at det er ein sterk logisk samanheng mellom sekvensane, slik at ein sekvens opnar for den neste.

For å sikra at det vert ein god struktur, må han evaluerast før han skal memorerast. Ein må spørja korleis preika med alle sekvensane utgjer ein einskap, om sekvensane heng saman, og om ein har ei god byrjing og slutt. Ofte vil overgangen frå ein sekvens til ein annan avsløra ein svak struktur; difor må ein testa om overgangen mellom sekvensane er naturleg, lett og logisk; elles risikerer ein å ikkje hugsa neste sekvens. Faren med å arbeida med sekvensar innanfor eit induktivt skjema med stoff frå ulike område, er at ein risikerer at preika vert springande og ikkje heng saman og ikkje fører tilhøraren nokon stad. Testspørsmålet er om strukturen er tydeleg

nok, om sekvensane er klare eller om noko, t.d. sekvensar med erfaringsstoff eller historier, har for lite variasjon og liknar så mykje på kvarandre at ein risikerer at dei glir saman. Til slutt må ein sjekka om preika flyter godt. Flyt og utvikling/rørsle er eit resultat av ei og logisk rekkfølge av sekvensane og at strukturen fører dit meininga var at han skulle føra tilhøyrarane.

Så skal predikanten gå for seg sjølv og øva og memorera. Ein skal ikkje pugga formuleringar, men gjenfortelja poenget i kvar sekvens slik at når ein kjem på preikestolen, blir ein ikkje opp-tatt av å leita i tanken etter ei formulering, men av å formidla ein bodskap.

Alle deltakarane på kurset vert utfordra til å prøva denne metoden i gruppa i prostiet. Erfaringane frå tidlegare kurs viser at mange har hatt stort utbytte av å våga seg på metoden, og at sjølv dei som ikkje har lagt frå seg manus for godt, har lært å vere meir munnleg. For målet er at alle skal veksa som predikantar, og at prostiet skal vera eit forum for trygge og konstruktive samtalar om preika.

¹ Jacobsen, Rolv Nøtvik og Øyerud, Gunnfrid Ljones; Prekenbeskrivelse, Forstå – formidle – forbedre – forkynne, Kristiansand: Høyskoleforlaget 2009.

² Morland, Kjell Arne: Å forkynne Guds storverk. Oslo, Verbum forlag 2007.

³ Inntil 1998 Professor of Preaching ved Saint Paul School of Theology i Kansas City.

⁴ Lowry, Eugene; The Homiletical Plot, The Sermon as Narrative Art Form, Atlanta, John Knox Press, 1980.

⁵ Webb, Joseph M.; Preaching Without Notes, Abingdon Press, Nashville, 2001.

HOMILETISK SELVANGIVELSE

AV SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

Facebook kan brukes til så mangt – også en homiletisk selvangivelse. Selvrefleksjon i forhold til egen prekenpraksis og lærdom av andres kan gjøre oss til bedre forkynnere. Jeg la ut følgende spørsmål på veggen til FB-gruppa “Det norske prekeskap” (650 medlemmer):

Hvordan forbereder du en preken – hvilke ressurser bruker du?

Hva kjennetegner en god preken for deg?

Hvor lenge preker du vanligvis?

Har du manus?

Har du noen grunnleggende prinsipper for din preking?

Hva er vanskeligst å preke over? Hva er enklest?

Hva vil du med prekenen?

MANGFOLD

Etter et par dager hadde jeg fått 17 svar, 9 kvinner og 8 menn, yngre og mer erfarne, Frikirken, SubChurch, Den romersk-katolske Kirke og Den norske kirke, institusjonsprester, menighetsprester og menighetsgründere, i ulike deler av landet og med ulik teologisk profil. Imponerende mangfold på en liten forsamling – og litt vanskelig å sammenfatte. Heldigvis, kanskje? Her er noe av det jeg fant:

FORBEREDELSE

Det var en for meg overraskende samstemthet hva gjelder forberedelser. De aller fleste leser prekenteksten tidlig i uka/flere dager før prekendagen. Mange noterer der og da ned de første idéene, ord i teksten, som festet seg spesielt, mulige spørsmål til teksten. Teksten surrer i

bakhodet gjennom uka og ulike hverdags-situasjoner og møter med ulike mennesker. Det å lage salmeseddel er ofte også et tidlig skritt i prosessen. Så er omtrent halvparten innom grunnteksten mer eller mindre nøye. Noen går på skattejakt i film, poesi, musikk. Mange kikker på Luthersk Kirketidende eller Nytt Norsk Kirkeblad, synopse og kommentarer, en del har tekstgjennomgørelser med kolleger, og noen googler kjerneord/-tema og sjekker relevante nettsted. Her er tips som nevnes: Accordance (BibleWorks på Mac), Det norske prekeskap, Sacra Pagina, desperatepreacher.com, religion-online.org, Saddleback, Mars Hill Bible Church, Imago Dei, og nettsteder til ulike organisasjoner som Stefanus og Kirkens Nødhjelp (særlig til temasøndager). Flere har også egne preken-blogger, så her er mange muligheter for å lære av kolleger.

TID OG MANUS

Nesten alle har manus, de fleste fullt utskrevet, andre i stikkord – høy bevissthet om å kunne det godt og ikke lese det opp. Talen skrives gjerne tett opp til eller i helgen. Når det gjelder prekenlengde, varierer den sterkt, 5–35 minutter; de fleste mener seg å ligge på 10–15, og at den ikke bør overstige 12. Mange bestreber seg på å gjøre prekenen kort.

HVA ER EN GOD PREKEN?

Upresise spørsmål gir selvfølgelig mangslungne svar. Men mange av forkynnerne understreker her koblingen mellom teksten/troen/teologien og hverdagslivet – ”bibelsk substans knyttet til livet

slik det faktisk er”. Noen tar implisitt utgangspunkt i teksten, andre eksplisitt utgangspunkt i hverdag og nåtid – og gjerne veksle underveis. Som én kommenterer: ”Det er ingen vits i å ta aktualiseringen av teksten til slutt, slik vi lærte på studiet – da er jo folk falt av for lenge siden.” Én advarer mot konkrete eksempler, at de fort blir ekskluderende; en annen er mer på vakt mot utstrakt bruk av ”vi” (som er ment inkluderende, men virker omvendt der mennesker ikke kjenner seg igjen). En annen har fire sjekkkord: Prekenen skal belyse, berike, berøre, bevege. Flere fremhever betydningen av å overraske. Hvor ofte gjør vi det? Noen vektlegger mest at prekenen skal gi kunnskap, andre at den skal ha en åpenhet som sporer til selvrefleksjon. Ellers fremheves det å ha ett poeng, fokus, og god struktur – mer som ideal enn som virkelighet.

Selvfølgelig understrekes også framføringen: Lære prekenteeksten godt, være fri i forhold til manus, ha øyeblikkontakt med forsamlingen, være engasjert.

VANSKELIGST OG ENKLEST

Når det gjaldt hva som var vanskeligst å preke over, var ikke svarene så konkrete som jeg hadde ventet. De gikk langs to akser: Det selvsagte, og det som ikke berører predikanten selv.

Noen nevnte også frelse og fortapelse – som andre hadde som favoritttema – helbredelsestekster og spørsmål som utfordrer vår livsstil og

våre prioriteringer.

Mange sier at det enkleste å preke over er det vanskeligste – det bør jo borge for at vi ikke er unnnvikende i vår prekenpraksis?

Hva vil vi med forkynnelsen? Her er noen omtrentlige sitater:

- Peke på Jesus og frelsen.
- Hjelpe mennesker å kjenne og erkjenne at Den beste som finnes, har identifisert seg helt med oss og vil at vi skal identifisere oss helt med Ham og ta del i det samme livet
- Hjelpe menigheten å vokse i hellighet, ved stadig å bli minnet på at de er elsket av Gud, frelst i dåpen, og at deres respons skal være å elske.
- Balansere forkynnelsen om lov og evangelium slik at nåden og kjærligheten blir større for dem som trenger det, og kallet/utfordringen tydeligere for dem som trenger det.
- Bygge opp og bygge fellesskap.
- Gi praktisk og konkret disippelveiledning.
- Utfordre, trøste, oppmuntre, formane og glede.
- Fastholde Guds nærvær som tåler alt, selv hans fravær, og menneskets iboende verdighet.

Selvangivelsen leverer vi en gang i året. Homiletisk selvangivelse kan gjerne leveres oftere, og helst deles i et fellesskap.

TIL KRISTENDOMMENS VENNER I VORT LAND

FRA LUTHERSK KIRKETIDENDE 13 BIND
JANUAR-JUNI 1883, S 33-40.

Luthersk Kirketidende trykket i sin utgave 27. jan. 1883 et opprop underskrevet bl.a. av bladets tidligere redaktør professor Gisle Johnson og begge de daværende redaktørene sokneprestene Gunvald Blom og Thorvold Klaveness. I tillegg til de sju hovedunderskriverne bragte bladet flere sider med medunderskrivere fra hele landet (og enda flere i et senere nummer), herunder samtlige biskoper. Oppropet var rettet mot den politiske radikalisme i samtiden, slik som den kom til uttrykk i Venstre og i kampen for parlamentarismen. Oppropet uttrykte den stemning som rådde blant mange ledende personer i kirken på denne tiden, selv om den linje som oppropet representerte fikk langt mindre oppslutning blant lekfolket på Vestlandet. (For litteratur om oppropet, se bl.a. Carl Fr. Wisløffs bok «Politikk og Kristendom» fra 1961 og Hallgeir Elstads artikkel i Historisk Tidsskrift 04/2008.)

Naar vi herved henvende os til alle dem i vort Land, som med os ønske Kristendommen bevaret for vort Folk, saa drives vi dertil ved Betragtningen av den Fare, som efter vores Overbevisning nu truer denne Folkets bedste Skat fra den *politiske Radikalismes Side*. Vort Folk har nu i mer end to Menneskealdrer kunnet i Ro og Fred bygge videre paa den i 1814 givne Forfatnings Grundvold og i dens Ly kunnet arbeide for Udviklingen af sine Kræfter med et Held, som søger sin Mage i Folkenes Historie. Denne rolige og fredelige Udvikling af vort Folkeliv er i den senere Tid bleven forstyrret ved et radikalt Partis ihærdige og voldsomme Agitationer. (...)

Vi kjende ingen anden virkelig Lægedom for Folkerts sædelige og sociale Nød end den, som Kristendommen skjenker. Vi tro, at Kristendommen ikke er nogen blot Privatsag, men ogsaa en Samfundssag, og at den som saadan vil vinde Skikkelse ikke alene i Kirken, men i det hele Folkeliv, ogsaa i det borgerlige Samfundsliv. En saadan Stilling har den ogsaa i Virkeligheden

hidtil indtaget indenfor vort Folk. Det har hidtil fortjent Navnet af et «kristeligt Folk», ikke i den Forstand, at det nogensinde har været et Folk, hvori der kun fandtes sande, levende Kristne, men i den Betydning, at Kristendommen har været Gjenstand for dets Agtelse og Ærbødighed, at den har været den Magt, som i det Hele og Store har behersket vort Folkeliv, og saaledes da navnlig ogsaa paatrykt vort borgerlige Samfundsliv med dets Love og Indretninger sit eiendommelige Præg. Det er denne vort Folks kristelige Karakter, denne Kristendommens Magt over vort Folkeliv, som vi nu se truet af den politiske Radikalisme. (...)

Hvad Frugt den radikale Bevægelse hidtil har baaret for det religiøse og sædelige Liv i vort Land, ligger klart for Dagen for enhver, som har Øine at se med. Fra mangfoldige Kanter af Landet høres allerede bitter Klage over den *Tilbagegang*, hvori det kristelige Liv befinder sig der, hvor denne Bevægelse har begynt at faa Magt over Hjerterne, hvorledes Sandsen for Guds Ord og Guds Rige der efterhaanden maa vige Pladsen

for den Alt opslugende, stedse mere lidenskabelige politiske Interesse. Og at saa er Tilfældet, kan ikke undre nogen, den der ser den *demoraliserende* Indflydelse, som den radikale Politik øver indenfor de Kredse af Folket, hvor den finder Indgang. (...) Det bliver ogsaa mer og mer aabenbart, at det, der staar bag den hele Bevægelse og er den ledende Aand og den drivende Kraft i den, det er *Fritænkeriet*, den moderne Vantro. Dette gjælder navnlig om den *Presse*, hvori den radikale Politik har sin mægtigste Talsmand, sin kraftigste Løftestang. I denne Presse raader en Aand, som baade i den ene og den anden Retning holder paa at forgifte hele vort Folkeliv. (...)

For os staar det som en uafviselig Pligt for hver den, der ønsker Kristendommen bevaret for vort Folk, nu efter Evne og Leilighed at træde ind i Kampen for den overalt, hvor den bliver direkte eller indirekte angreben i vort Samfund. Men sin farligste Fiende har den, saavidt vi kunne skjønnede, for Tiden i den politiske Radikalisme. (...)

Det er derfor, vi med dette vort Opraab vende os til alle dem i vort Land, som dele vor her udtalte Betragtning. Vi have Grund til at tro, at der ikke er saa faa af vore Landsmænd, som erkjende, at det nu er paa Tide, at Kristendommens Venner i Landet reise sig og slutte sig sammen til endrægtigt Forsvar for Folkets dyreste Klenodie. (...) Det kræves nu, at *Enhver* i sin Kreds i Ord og Gjerning aflægger sit Vidnesbyrd mod den Vantro, som holder paa at trænge ind i vort Folk, og mod den politiske Bevægelse, gennem hvilken den søger at naa sit Maal, Tilintejgørelse af den Magt, Kristendommen hidtil har øvet over vort Folkeliv.

Den Herre og Gud, som hidtil i Naade saa rigelig og saa uforskyldt har overøst vort Land med aandelig og timelig Velsignelse, lede ogsaa dette Arbeide og denne Kamp, saa Alt maa blive gjort i hans Navn, Alt blive til Folkets Gavn og til hans hellige Navns Ære og Pris.

Kristendom og politikk – som olje og vann?

Patrik Hagman

OM KRISTEN MOTSTAND

En engasjert og populærteologisk innføring i politisk teologi som utfordrer vanetanker – både i politiske, aktivistiske miljøer, så vel som kristne konservative og liberale miljøer.

Svært få mennesker er i stand til å tenke fritt. De fleste som tror at de gjør det, er ikke klar over hvilke opptråkkede stier de går på. Målet for et kristent menneske er ikke å tenke fritt, men snarere å tenke annerledes: å tenke godt.

Patrik Hagman

Kr 249,-

FRA BOKFRONTEN

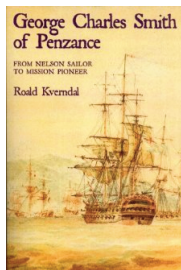
ROALD KVERNDAL: GEORGE CHARLES SMITH OF PENZANCE. FROM NELSON SAILOR TO MISSION PIONEER.

PASADENA, CALIFORNIA:
WILLIAM CAREY LIBRARY 2012

Roald Kverndal, som er utdannet cand.theol. fra MF og har sin doktorgrad fra Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo, er sjømannsmisjonens historiker fremfor noen. Hele livet har Kverndal, som går i sitt 92. år, på en eller annen måte vært tilknyttet både sjøfarten og kirken.

I sin doktoravhandling fra 1986, *Seamen's Missions: Their Origin and Early Growth*, gir han (som den første) en historisk dokumentasjon av kirkelig arbeid blant de sjøfarende. Sjømannsmisjonen startet i Storbritannia i 1779, og i 1864 startet den norske Sjømannskirken sin virksomhet under navnet: Foreningen til Evangeliets Forkyndelse for Scandinaviske Sømænd i fremmede Havne.

Kverndal, som bor i Seattle, har fortsatt og fortsetter det historiske arbeid med sjømannsmisjonen. I 2008 utkom *The Way of the Sea: the Changing Shape of Mission in the Seafaring World*, og trilogien ble fullført i 2012 ved utgivelsen av

George Charles Smith of Penzance. From Nelson sailor to Mission Pioneer. Mens Kverndal i sine to tidligere bøker primært har skildret hvorledes sjømannsmisjonen startet opp og utviklet seg, er denne siste boken viet det dramatiske livet til George Charles "Boatswain" (båtsmann) Smith (1782-1863), som av Msgr. James Dillenburg (tidligere sekretær i Vatikanets maritime apostolat) beskrives som "the worldwide grandfather of Christian ministry among seafarers".

Smith dro til sjøs som 14-åring, og etter et hardt år på havet ble han rekruttert til den engelske marine, og gikk om bord på krigsskipet Agamemnon i 1797, under admiral Nelsons kommando. Smith deltok under slaget om København i 1801 og kom så vidt fra det med livet i behold - takket være danskens nådefulle innvilgelse av 12 timers våpenhvile. Etter måneder med drikking, festing og stadige sykehusopphold ble Smith dramatisk omvendt i 1803 og deretter ordinert til tjeneste som baptistpastor. Fra 1809 opplevde ha et særlig kall til å betjene sjøfolk med evangeliet, og i 1818 grunnla han PLS, "The Port of London Society for Promoting Religion among Merchant Seamen". Sjøfolk gikk sjelden til kirke, så han fikk bygget om krigsskipet Speedy til en kirke for sjøfolk, kalt "the Ark". Noen år senere etablerte han det første "Sailor's Home" i London. Smiths liv og virke var preget av en ualminnelig entreprenørånd, men han skaffet seg også motstandere. Han satt fire ganger i gjeldsfengsel fordi han ikke klarte å betale rentene til de lån han tok opp for å etablere "the Mariner's Church" i London, verdens første sjømannskirke. Interessant nok

(for oss) var denne kirken opprinnelig "Templum Dano-Norvegicum" fra 1696, det vil si den dansk-norske lutherske kirken i Wellclose Square i London, som ble brukt av både fastboende og sjøførende dansker og nordmenn frem til 1814 da unionen ble oppløst. Slik sett hadde denne første sjømannskirken også tidligere hatt flere av

de funksjoner de norske sjømannskirkene har den dag i dag.

Boken om båtsmann Smith er velskrevet og spennende, og anbefales på det varmeste – både som et bidrag til sjømannskirkens eldste historie og som en interessant biografi og tidsbilde.

Vidar L. Haanes

Sjur Isaksen

ORDET GJENNOM ÅRET III

Evangeliebetraktninger over tredje tekstrekk

"Det er en dristig oppgave å skrive betraktninger over alle evangelietekstene i kirkeåret. Sjur Isaksen løser imidlertid denne utfordringen på en utmerket måte."
Per Eriksen i Vårt Land

"Isaksen har spennende overskrifter! Jeg skjønner at hver eneste er valgt med omhu. Dette er frysetørrede aha-opplevelser som bare trenger vann. Jeg må bare si meg imponert over at Isaksen klarer å la det gå opp et lys hver søndag!"

Kjell A. Skartseterhagen
i Luthersk Kirketidende

Kr 299,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

FRODE GRANERUD - KJELL A. SKARTSETERHAGEN - DAG ØIVIND ØSTERENG

3. SØNDAG I FASTETIDEN - 4. SØNDAG I FASTETIDEN MARIA BUDSKAPSDAG

3. SØNDAG I FASTETIDEN

3. MARS 2013

Prekentekest: Luk 22,28–34

Lesetekster: Sak 3,1–5; 2 Kor 12,7–10

Liturgisk farge: fiolett.

TIL DAGEN OG KIRKEÅRSTIDEN

Fastetiden har nå vart i to og en halv uke. Fasten er en god tid, hvis man velger å bruke den slik den er ment. Tradisjonelt betydde faste ikke å spise kjøtt. 40 dager uten kjøtt er en god idé også i vår tid, både med tanke på helse og med tanke på at kjøttproduksjon er svært energikrevende. En del velger andre måter å faste på, for eksempel å avstå fra godteri, fjernsyn eller Facebook. Det er en god skikk å bruke en periode på å leve litt enklere. Hovedpoenget er ikke å plage seg selv, men å rydde unna noen ting som ikke egentlig er viktige, for å få bedre plass til det som virkelig er viktig: Å leve nær Gud. Når man avstår fra noe i fastetiden, er det viktig at man velger noe annet i stedet, for eksempel mer tid til Bibel og bønn,

lese en eller flere oppbyggelige bøker, prioritere tid til kristent fellesskap eller gå til skrifte. Når fastetiden brukes slik, blir den et årlig åndelig kraftsenter som gir styrke og påfyll som vil merkes hele resten av året. Du som er leder for en menighet, bruk anledningene til å minne menigheten din om de gode mulighetene fastetiden byr på!

3. søndag i fastetiden blir vi tatt med inn i kjernen av evangeliet: Guds store nåde mot dem som tror på ham. I tekstene møter vi øverstepresten Josva, Paulus og Peter som hver på sine måter får oppleve at Guds nåde bærer, og at den er nok. Dette er en ypperlig dag til å lede menigheten inn i det gamle budskapet som vi aldri blir ferdige med, og som vi alltid trenger å høre på nytt.

TIL TEKSTEN

Prekentekesten er en del av et større avsnitt som innledes med at disiplene strides om hvem som er den største av dem. Jesus må minne dem om at i hans rike er det ikke slik det fungerer. Den som vil være en leder der, må være tjener slik Jesus selv er en tjener blant disiplene. Derfra går Jesus videre til å love disiplene de høyeste posisjonene av alle: Dommere over Israels tolv stammer, på linje med dommerne i Det gamle testamente. Fordi de har holdt ut med Jesus i alle prøvelser, så skal de også være ledere for det nye Guds folk. Men det at Jesus overdrar riket til

dem, betyr ikke at han selv gir slipp på det; det er fremdeles hans rike (v 30). De opphøyde posisjonene får disiplene på grunn av relasjonen til Jesus. Slik avslutter Jesus diskusjonen om hvem som er den største, med å love disiplene høye stillinger i sitt rike, ikke på grunn av deres egen fortreffelighet, men fordi de holder seg til Jesus og tror på ham.

Fra å snakke om troner og om mat og drikke ved Jesu bord går Jesus direkte over til å snakke om det kommende sviket. Satan har krevd å få sikte disiplene som hvete. Denne metaforen viser til treskingen, der man skilte klinten (det uspiselige avfallet) fra hveten. Satan vil altså prøve disiplene for å finne ut hvem av dem som er verd å ta vare på, og hvem som kan skyves ut. Men Jesus har bedt for Peter at troen hans ikke skal svikte. Tro betyr i Det nye testamente å stole på Jesus og sette sin lit til ham. Det er ikke en prestasjon, noe man er flink til; det er å vende seg til Jesus og be ham om hjelp. Jesu bønn for Peter handler dermed om at Peter ikke må slutte med å vende seg til Jesus. Her ligger den store forskjellen på Judas og Peter. Begge sviktet, men bare den ene vendte tilbake til Jesus etter sviket. Det er dessuten verd å merke seg at Jesus her bruker Peters gamle navn, Simon. Her er det ikke snakk om noen fast klippe; her er det den svake fiskeren fra Galilea som adresseres.

Dagens avsnitt avslutter også med forutsigelsen av Peters fornektelse. Peter, kanskje oppmuntret av Jesu løfte til dem som holder ut med ham i prøvelsene, lover at han aldri skal svikte. Jesus forutsier at Peter kommer til å svikte allerede samme natt. Men fornektelsen er ikke et endelig fall; Jesus vet at Peter kommer til å reise seg igjen. Han vil komme gjennom også fornektelsens prøvelse, og hans tro vil ikke svikte.

TIL PREKENEN: ET KONGERIKE AV ANTIHELTER

Helten og antihelten er to klassiske typer fra litteraturen. Helten er den vi ser opp til og beundrer. Helten klarer seg alltid, har mange sterke sider, og selv de svake sidene klarer helten å snu til sin fordel. Helten må kanskje gå gjennom en del prøvelser, men vinner alltid til slutt.

Antihelten er derimot en heller klønede type. Antihelten roter det til for både seg selv og andre, og hvis det går bra, så skyldes det oftere flaks eller hjelp fra andre, enn det antihelten selv har å stille opp med. Antihelten er en type vi veksler mellom å le av og synes synd på. Klassiske eksempler på helt og antihelt er Mikke Mus og Donald Duck – alle med sin klassiske tegneseriedannelse på plass, vet hva jeg mener.

De fleste mennesker har et ønske om å være helt. Vi ønsker å være de dyktige og sterke som de rundt oss ser opp til og beundrer. Vi ønsker å klare oss selv, ha kontroll og være på topp. Men ofte henfaller vi til antiheltrollen. Vi roter det til, vi mislykkes, og vi trenger hjelp.

I de tre tekstene i dag møter vi tre mennesker som trenger hjelp. Øverstepresten Josva er kledd i botsdrakt, som tegn på at han har syndet og trenger tilgivelse. Herrens engel tar bort hans skyld og gir ham en festdrakt. Paulus skriver gripende om sin torn i kjødet. Vi vet ikke hva denne tornen var, men det er tydelig at det var noe han gjerne ville bli kvitt. Men Gud bruker tornen til å minne Paulus om at han trenger Guds nåde, og at nåden er nok. Endelig er det Peter som blir minnet på at han vil trenge å vende om til Jesus etter fornektelsen.

Guds rike er fullt av mennesker som har noe å streve med. Det er et kongerike av antihelter. Se bare på disippelflokken: Der er Peter som fornektet; der er Jakob og Johannes som ville nedkalle flammer over landsbyen som ikke tok imot dem; der er Tomas som tvilte, og der er tolleren Levi. Men disse menneskene er det som får høre at Jesus vil overdra riket til dem, og at de skal sitte på troner som dommere over Israels tolv stammer. Dette er et sterkt eksempel på hvordan de store i Guds rike ikke er de som har mye å stille opp med selv, men de som innsat at de trenger Jesus.

Bruk denne prekenen til å formidle til menigheten noe av den fantastiske frihetsfølelsen som følger med det å slippe å være en helt! Vi slipper å skulle imponere noen. Vi slipper å kjekle om hvem av oss som er den største. Vi slipper å streve for å være bra nok for Jesus. Kristen tro er å bekjenne at vi ikke er bra nok, og at vi trenger Jesus.

Når jeg innser at jeg aldri vil klare å leve opp til kravene i Guds lov, og at jeg alltid vil trenge Guds nåde og tilgivelse, da blir jeg fri. Vi tror at frihet er å være uavhengige. Det store paradokset i kristen tro er at min frihet kommer av at jeg innser at jeg er avhengig av Jesus.

TIL GUDSTJENESTEN

Det passer godt å legge allment skriftemål til en av gudstjenestene i fastetiden, og denne kan passe godt til det. I skriftemålet lever vi ut det som blir forkynt denne dagen. Vi bekjenner for oss selv og for alle som er til stede, at vi trenger Jesus, og vi blir satt fri når vi mottar tilgivelsen i skriftemålet. Og du som er prest, ikke glem at du også trenger å ta del i skriftemålet! Avtal med medliturgen eller en annen at han/hun tilsier deg syndenes tilgivelse også!

SALMER

Salmevalget denne søndagen vil lett bli noe alvorlig, men gi rom for takk og glede i denne gudstjenesten også. Dersom man legger skriftemål til denne gudstjenesten, bør i hvert fall salmene som kommer etter skriftemålet være preget av takk og lovprisning.

Følgende salmer kan passe godt til denne gudstjenesten:

- 108 Ingen vinner frem til den evige ro
- 113 Du er Guds Sønn, den sterke
- 124 Klippe, du som brast for meg
- 330 Guds Sønn har gjort meg fri
- 331 Kom, kom og hør et gledens ord
(eventuelt på engelsk: Amazing Grace)
- 335 O Jesus, åpne du mitt øye
- 338 Du som freden meg forkynder

FRODE GRANERUD
KAPELLAN I NOTODDEN KIRKE
FRODE.GRANERUD@NENETT.NO

4. SØNDAG I FASTETIDEN

10. MARS 2013

III rekke

Prekantenst Joh 6,24–36

Lesetekster: 5 Mos 8,2-3, 1 Kor 10,16-17

Prekantenst Johs 6, 24-36

LAETARE

Gled dere – Laetare! Slik lød innledningen på søndagens inngangssang fra gammel tid: Jes 66,10. Pater Olav Müller i Trondheim sa en gang noe fint, og for meg nytt, i et foredrag: At fastetiden var sjelens festtid! Da mente han hele fastetiden. Man avstår fra noe for å gi sjelen fulle og gode måltider og forankre den sterkere hos livets kilde. Ifølge dette blir Midtfastesøndagen – den 4. søndagen i fastetiden – et høydepunkt på en allerede glad vandring – et etegilde! Så gled dere over det! – også på denne søndagen!

PANIS ANGELICUS

I vår nyeste bibeloversettelse har teksten overskriften ”Brødet fra himmelen” - på latin ”Panis Angelicus”. Kjør på med Cesar Francks fantastiske musikkstykke med samme tittel, enten det er med kor eller fra orgel!

Johannes-evangeliets sjettede kapittel er litt av et kapittel! Og vi har litt av det. Det begynner med en patriotisk geografisk henvisning til Galileasjøen, men navnet sjøen har etter keiser Tiberius, nevnes også. Jesus går opp i fjellet, og der skjer brødunderet. I dag lever noen tyske benediktinermunker i et kloster der en mener underet fant sted.

Så skal de over til ”rette sia” igjen, til Kaper-naum. Og da må de i båt. Og Jesus går på vannet: ”Det er jeg. Vær ikke redde!” (6,20)

Vårt avsnitt (som egentlig starter med v 22) gir først en rekke detaljer som vi kan bruke til å

verifisere historisiteten i disse to tegnene. Folket lurer på hvordan i all verden Jesus har kommet seg over, og Jesus svarer ved å analysere deres motiver: "Dere leter ikke etter meg fordi dere har sett tegn, men fordi dere spiste..."

Prekenteeksten første tyngdepunkt er "Arbeid ikke for den mat som forgår, men den som består og gir evig liv!" Det andre tyngdepunktet er: Gud er giver – når brødet er fra himmelen. "Jeg er livets brød. Den som kommer til meg, skal ikke hunge, og den som tror på meg, skal aldri tørste."

Tidligere var teksten andre rekkes prekenteekst på samme dag. I GT-teksten møter vi en formaning til folket, som henspiller på manna-underet og løftet om det lovede land. Episteltekstens to vers er kjente vers om velsignelsens beger og brødet som brytes – en sentral tekst om nattverden.

LAUDATE OMNES GENTES

– for å forbli i latinen – fant jeg dette som overskrift til en preken i dag. Tempelgleden skal få uttrykk gjennom lovsang til ham som er livets brød. Vi er med i en lenke av lovsang over hele jorden. Syng lovsang til vår Gud!

Her noen ideer til preken:

- Først noen betraktninger om brød – som fenomen, at hele skaperverket, med alle fire elementer (antikken), er "innbakt" i brødet. Åker og vind, vann og ild (Måne og sol, skyer og vind, himmel og jord), alt må til for å få til et brød. Han som er livets brød, er opphavet til alt.
- "Brød og sirkus" og fristelsen til å gjøre steiner til brød (Luk 4,3). Jesu under er ikke "brød og sirkus", og han vil ikke herske over mennesker ved å eie nøkkelen til verdens matfat. Hans under er befrielse. Mat som ikke forgår – mat til evig liv.
- Litterær referanse: Storinkvisitørens møte med Mesteren i kapittelet der Karamsovbroren Ivan forteller historien til sin bror Aljosja: "Jeg hører spent, sa Aljosja. – Mitt poem heter 'Storinkvisitøren', - det er noe tøv, men jeg har lyst til å la deg høre det." (Dostojevskij "Brødrene Karamasov" Femte bok.

Kap V).

- "Brød, bønn og arbeid". På Nittedal kirkegård er det noen få høye gravstøtter fra gamle dager. Den ene må jeg forbi nesten hver gang jeg leder en sørgeskare med kiste til gravstedet: "Bed og Arbeid!" står det hugget i sten med store typer – en stadig påminnelse om det aller viktigste og aller helligste i liv og tjeneste. Hva slags arbeid er det vi skal gjøre: Troens arbeid. "Tro på ham Gud har sendt," sier Jesus.
- Troen sitter i veggene: Bruk kirkerommet! Frukt av troens arbeid omslutter oss på alle kanter i kirkeskipet: altertavle, dekket og duket alterbord, alterring, disk og kalk, lys, døpefont, orgel med piper og toner, skipet (en pilegrimsreise til den trygge havn), lesepult og prekestol (Ja, bruk den gjerne), og mer som er spesielt for hvert enkelt kirkerom. Troens arbeid består i å plassere sitt eget liv inn i rammen av alt det som kirkerommet setter opp som merkesteiner for oss på vår vandring.
- Brød og vin er det beste ordparet av alle. Det levende brødet som kommer fra himmelen, rekket oss, og velsignelsens beger får vi drikke av. Vi får mat til det evige liv. Vi får del i Jesu forsoningsverk og sendes selv ut med forsoningens tjeneste i verden. Troens arbeid er først å tro Jesus og så mette andre med troens mat.
- Guds evangeliske lov: Alt som kommer fra Gud, blir mer når det deles. Det er brødunderets store hemmelighet. En gang brøt loven inn i verden og satte naturlovene til side – den gang da Jesus mettet de sultne i ødemarken. Egentlig var det mer som skjedde – nemlig et tegn på at han som er livets brød, er kommet fra himmelen for å forvandle ødemark til hage.
- Kristus som forbinde og KNs fasteaksjon i 2013: Det kan være flott i prekenen å si litt mer om Kirkens Nødhjelps fasteaksjon. På sine nettsider forteller KN at målgruppen for årets aksjon "er mennesker som er født på feil side av urettferdigheten. De kjenner fattigdommen på kroppen – forakten, fornedrelsen,

fortvilelsen. Men de vil forandre verden, og de vet hvordan. De er forandring. De er forbilder. Med årets fasteaksjon vil Kirkens Nødhjelp fortelle historiene til noen av disse forbildene. Vårt arbeid bygger på deres kunnskap og engasjement. De sikrer bærekraftige løsninger som er forankret i lokalsamfunnet. De får det til!

- Kristus, livets brød, er selv det store forbilde i det å dele gavene fra Gud slik at de kan mette mange. Brød og vin er et forbilde: Vi vil ta til oss av livets brød og velsignelsens beger – vi blir derved en del av et globalt fellesskap – og vi vil selv dele med andre det vi får av ham som både er giver og gave!

ET SALMEFORSLAG MED BARE NATTVERDSALMER.

Jeg har vært litt tilbakeholden her i LK med å presentere salmeforslag for ikke å gå Menighetsfakultetets utmerkede Salmeforslag i næringa. Her gjør jeg derfor et unntak og presenterer et forslag om *bare* å bruke nattverdsalmer – et eksperiment jeg selv har utsatt menigheten for en gang. Det ble godt mottatt, og ingen ble spesielt medtatt. Det lar seg bare forsvare på denne spesielle søndagen i kirkeåret, tror jeg.

FØR PREKEN:

- 633 "Som korn fra vide åkrer" som også har samlingsbønn-preg.
- 891 Bibelsk salme 36, 10,6-9 står godt til dagens tema med blant annet dette "De får spise seg mette av det beste i ditt hus, du lar dem drikke av din gledes bekk" Ja nettopp: Laetare! - og tenk på prekentekestens siste setning: "og den som tror på meg skal aldri tørste".
- 655 "O Gud i verdens ørkenland" (kan deles i to) står godt til både teksten fra 5 Mos og den fra 1 Kor.

ETTER PREKEN:

- 642 "Når vi deler det brød" – her kommer delemotivet godt til sin rett i en enkel salme. Det enkle er ofte det beste. Og hva er vel vakrere enn kjærlighetens soloppgang?
- Salmer 1997s nr. 106 før nattverden: "Vi er et

- folk på vandring". Her synger vi om at vi "samles om vin og brød".
- 658 "Vårt alterbord er dekket" – "Et felles brød vi deler" under nattverden supplert med "Laudate omnes gentes".
- 719 som avslutning – "Brød for verden" velger jeg også å karakterisere som en nattverdsalme selv om den ikke står i det kapitlet i salmeboka. Den er flott å avslutte gudstjenesten med: "Jesus du er livets brød, du som sendt fra høye saler, delte kår i disse daler. Du er næring i vår nød!", og så helt til slutt: "Du er svaret: Venner del!" Her har Per Lønning virkelig grepet det, og salmen er et must! Vel å bekomme!

KJELL A. SKARTSETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTSETERHAGEN@
NITTEDAL.KIRKEN.NO

MARIA BUDSKAPSDAG

17. MARS 2013

Prekentekest: Luk 1,39–45
Lesetekster: 1 Sam 1,21–28; Apg 16,12–15
Liturgisk farge: Hvit

FEST I FASTEN

Maria budskapsdag er fest i fasten. Inkarnasjonsunderet kunngjøres. Den rette tiden er inne, slik Paulus skriver det i sitt juleevangelium: "I tidens fylde sendte Gud sin Sønn ..." (Gal 4,4). Og dette budskapet hadde sitt nedslagsfelt i en kvinne, Maria. Vi synger med Maria vår store glede ut. En fest i fasten.

Tekstgjennomgangen i Luthersk Kirketidende

skal være en gjennomgang til hjelp i egne prekenforberedelser. Bidragene her er vanligvis ansatser og poenger til prekenforberedelsene. Denne gangen håper jeg at en ferdig utskrevet preken kan være til en slik prekehjelp. Jeg har forsøkt å anskueliggjøre inkarnasjonen gjennom Jesu navle, og det er rundt dette tema at prekenen dreier seg i mitt prekenforslag.

EN PREKEN TIL MARIA BUDSKAPSDAG

Guds Sønn har en navle! Jesus Kristus har en navle, slik ethvert menneske har en navle, dette ballongknuteligende hulrommet nede på magen. Vi har det felles med Guds Sønn! Eller kanskje vi heller bør si: Guds Sønn har det felles med oss.

Det heter at vi ikke må bli navlebeskuende, fordi det skal visst være det samme som å være selvopptatt, kretse om seg og sitt, men egentlig er navlebeskuelse et særdeles dårlig bilde på selvopptatthet. For den som skuer sin egen navle ser egentlig ikke på seg selv, men inn i en liten hule som mer enn noen annen kroppsdal forteller oss at vi står i en sammenheng. Navlen er båndet tilbake til mor. Og mors navle er båndet tilbake til hennes mor, og slik fortsetter navlens historie som tegn på hvordan slekten henger sammen med selve skapelsen. Å skue sin navle, er ikke å skue seg selv, men å se seg selv i rekken av menneskeslekten. Når navlestrengen er kuttet, har vi et selvstendig liv, men ikke uten sammenheng. Å være navlebeskuende burde handle om å se seg selv i den store sammenheng, det er å være menneske, med et opphav. For navlen forteller oss også det. – Vi har et opphav!

Jesus har en navle! Han fikk den av sin mor! Jesus var et foster og kom inn i vår slekt.

Jeg vil stanse litt ved navlen til Jesus. For Elisabet sa til Maria at "... *min Herres mor kommer til meg.*". Dette er et uttrykk for at barnet Maria skal føde, er Gud. Ingen andre enn Gud er Herre i Bibelen. I engelen Gabriels hilsen ble barnet kalt Den høyestes Sønn (Luk 1,32). Uttrykket forteller også at barnet kommer fra himmelen. Den Høyestes Sønn kommer ned fra den stilling som Gud har i det høye, og får en navle.

Navlen til Jesus forteller Maria at hun er blitt mor til sitt eget opphav, Gud. Maria ser sitt eget opphav i navlen til sin Sønn, ham som hun er opphavet til. Han har jo sin navle fra henne. Og som Jesus Kristus er avhengig av sin mor, er Maria avhengig av sin sønn.

Kirken ser i relasjonen mellom Maria og Jesus ikke bare relasjonen dem i mellom, men vi kan se oss selv. Vår avhengighet av Kristus er noe vi kan lære av Maria. Vår vei tilbake til vårt opphav går gjennom Maria og slik hun tok imot Kristus.

En fransk teolog skriver om Maria: "*Guds vei til oss går gjennom henne, fordi hun bar Gud selv til oss. Derfor går vår vei til Gud gjennom henne.*"

Vi lever i en kristen tradisjon der vi reagerer bortimot negativt på slike utsagn. Å tale om Maria som delaktig i vår frelse er nesten noe suspekt. Vi er opplært til å tenke Jesus alene. Veien til Gud går gjennom Jesus. Punktum! Og hvem vil være mer enig i det enn Maria? Hvem skjønner det budskapet bedre enn Maria? Hvem kan lede oss nærmere Kristus, om ikke Maria – Jesu mor – hun som fødte ham og bar ham til oss – hun som med sin kropp har del i frelsens mysterium, og der hennes livmor og morkake ga vår frelser en navle og en sammenheng med vår slekt?

Hos oss i vår protestantiske og delvis sekulære tenkemåte er Maria blitt usynlig. Hun er bare et redskap (for meg en motbydelig tanke) som når redskapet er brukt, blir borte, som sagen og hammeren legges bort når huset står ferdig. En slik omgang med Maria er kvinnefiendtlig. Inkarnasjonsfiendtlig! Det er å glemme sin mor. Det må være misbruk av Maria å glemme henne. Hun som sa alle slekter skulle prise henne salig! I sin lovsang synger hun jo dette: "*Fra nå av skal alle slekter prise meg salig! For store ting har Gud gjort mot meg!*" (Luk 1,48b) Bibelen selv ber oss om å prise henne salig og ikke glemme Maria, vår mor, vår "... *Herres mor*" for å sitere Elisabet i dagens tekst.

En ny trend kan synes å være på vei inn i forkynnelsen. En trend som tar det lettvent med jomfrufødselen. I forkant av Maria budskapsdag for et par år siden husker jeg at det gikk en debatt i avisen Vårt Land om dette. Flere røster hadde behov for å distansere seg fra mysteriet rundt

Maria. Trenger vi å tro på jomfrufødselen? Trenger vi mysteriet som Maria er en del av? Har hun noe med frelsen å gjøre? – Jeg tenker at slike spørsmål kan vel bare komme der Maria er fortrent, glemt. Og tenker man slik om Maria, da får det også direkte konsekvenser for hva vi faktisk tror om Jesus Kristus.

Jeg må bare få legge inn en kort digresjon. Jomfrufødselen har ingen ting med at kirken er seksualfiendtlig å gjøre. Det argumentet kommer av og til fram i debatten, og det er et vulgært argument. Jomfrufødselen handler utelukkende om det mysterium at Gud blir menneske, i Marias morsliv.

Tilbake til den franske teologen, som sa: *"Guds vei til oss går gjennom Maria, fordi hun bar Gud selv til oss. Derfor går vår vei til Gud gjennom henne."*

Jesus Kristus hadde en navle. Den fikk han av Maria. Så konkret! Så virkelig nært i kjøtt og blod! Så fysisk er vår frelsers liv vevd sammen med sin mors liv, at hun som Jesu mor også blir vår mor, som føder oss til Gud.

Ved korset sa Jesus noen ord til Johannes og Maria. "Se, der er din mor," sa Jesus til Johannes. Og til Maria sa Jesus: "Se, der er din sønn." Det var et ord ikke bare til Johannes, men til alle Jesu disipler. Se, der er vår mor! Og til Maria: Dette er dine barn. Vi er Jesu brødre.

Maria fikk besøk av engelen Gabriel. Maria traff Elisabet. Begge hendelsene bekreftet at hun skulle føde "... *Den høyestes Sønn,*" og "... *min Herres mor kommer til meg.*" Maria stiller seg selv undrende og spørrende innfor mysteriet. Men hun blir æret av Elisabet der Elisabet først velsigner Maria og dernest hennes foster. Hun sier: *"Velsignet er du blant kvinner, og velsignet er frukten av ditt morsliv."*

Maria er ikke bare mor til vår frelser, men hun viser oss også hva tro er – en tillit som overgir alt til Gud. Hun slo seg til ro med at "... *ingen ting er umulig for Gud*" (Luk 1,37).

Guds Sønn har en navle. Jesus Kristus har en navle, slik ethvert menneske har en navle. Navlen minner oss om vårt opphav. Maria budskapsdag knytter våre liv på en ny måte fast til han som er vårt opphav og vår frelser: Jesus Kristus. Livets navlestreng går gjennom henne: Vår Mor!

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd, som var og er og være skal, én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.

DAG ØIVIND ØSTERENG
PREST
OEIOES@ONLINE.NO

Kompetanserådet lyser ut følgende videreutdanningskurs for prester og andre kirkelig ansatte

Søknadsfrist 15.03.2013

Ord som blir kropp: Homiletikk-kurs inspirert av amerikansk prekenkultur. Prekenen som muntlig formidling og møte mellom mennesker (20 stp).

Arr: *Det praktisk-teologiske seminar, Det teologiske fakultet og Fagråd for homiletikk.*
Med studietur til New York. Høst 2013 – vår 2014.

Språkssystemisk kontinuerlig arbeidsveiledning: Oppfølgingskurs for arbeidsveiledere i Den norske kirke (10 stp).

Arr: *Det teologiske fakultet, Det praktisk-teologiske seminar og Fagråd for arbeidsveiledning.*
Høst 2013 – vår 2014.

Menighetsutvikling i folkekirken – i skandinavisk perspektiv (20 stp).

Arr: *Det teologiske menighetsfakultet.*
Med studietur til Gøteborg og Sjælland/København. Høst 2013 – vår 2014.

Kasualia og sjelesorg - prostibasert (10 stp).

Arr: *Det teologiske menighetsfakultet, Institutt for sjelesorg og Fagråd for sjelesorg.*
Lokale samlinger og felles samling på Granavolden. Høst 2013 – vår 2014.

Pastoralklinisk utdanning (PKU) (20 stp).

Arr: *Det teologiske menighetsfakultet* i samarbeid med kurssteder.
Utvidet tidsramme h2013 -v2014, Akershus universitetssykehus og Institutt for Sjelesorg, Modum .
11 uker v2014, Lovisenberg Diakonale sykehus og Haraldsplass Diakonale sykehus.

Fullstendige utlysninger finnes på http://www.prest.no/?page_id=570 (> Videreutdanning > Kurs på Master-nivå). Søknad leveres elektronisk på www.kompetansekart.no

KOMPETANSERÅDET

Den norske kirkes presteforening
Det praktisk-teologiske seminar
Det teologiske fakultet
Det teologiske menighetsfakultet
Misjonshøgskolen

Trosforsvar på sitt beste (Vårt Land)

C.S. Lewis

OM FORLATELSE OG ANDRE ESSAY

Kriteriene for denne unike samlingen har vært at essayene ikke er oversatt til norsk tidligere og at de på en eller annen måte omhandler Lewis' forhold til sin kristne tro.

"Utvalget gir et godt innblikk i hvordan Lewis tenker og argumenterer. Han er en original iakttagelse og kombinerer fantasi og tankekraft på en fascinerende måte. Hans essay stimulerer leseren til å tenke videre selv. Som apologet river han ned falske motforestillinger mot kristen tro, samtidig som han gir kristne trygghet til å tenke at tro og tanke lar seg forene."

Jon Kvalbein i Dagen

"Lewis viser i denne samlingen stor teologisk innsikt og modighet. Det er en stor begivenhet at vi nå kan lese ham på norsk."

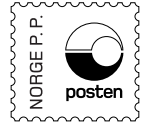
Eskil Skjeldal i Vårt Land

Kr 299,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>